

Mariana Magerčiaková, Lukáš Kober

Motivace sester po pandemii covidu-19

SK SaPA
Slovenské komora sester
a pôrodných asistentiek

HARTMANN

Komplexné riešenie inkontinencie

MoliCare®

Široké portfólio výrobkov MoliCare® pokrýva všetky typy pomôcok na inkontinenciu vrátane podložiek na ochranu lôžka a špeciálnej kozmetiky. Kvalitné pomôcky pomáhajú výrazne zlepšiť kvalitu života pacientov s únikom moču a uľahčujú tak prácu personálu a opatrovateľom.

Ďalšie informácie získate na bezplatnej linke **0800 100 150**,
na **www.hartmann.sk** alebo u svojho obchodného zástupcu HARTMANN-RICO.

Mariana Magerčiaková, Lukáš Kober

Motivace sester po pandemii covidu-19

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

MOTIVACE SESTER po pandemii covidu-19

Autoři:

PhDr. Mgr. Mariana Magerčiaková, PhD., MPH, MBA,
Katolícká univerzita v Ružomberku, Fakulta zdravotníctva
PhDr. Lukáš Kober, PhD., MPH,
Katolícká univerzita v Ružomberku, Fakulta zdravotníctva

Recenze:

doc. Mgr. Martina Dubovcová, PhD., MPH
doc. PhDr. Andrea Solgajová, PhD.

Vydání odborné knihy schválila Vědecká redakce nakladatelství
Grada Publishing, a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2023
Cover Photo © depositphotos.com, 2023

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
jako svou 8766. publikaci
Odpovědná redaktorka Mgr. Ivana Podmolíková
Sazba a zlom Karel Mikula
Počet stran 96
1. vydání, Praha 2023
Vytiskla TISKÁRNA PROTISK, s.r.o., České Budějovice

Publikace vychází s podporou Hartmann – Rico spol. s r.o.

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků, což není zvláštním způsobem vyznačeno.

Postupy a příklady v této knize, rovněž tak informace o lécích, jejich formách, dávkování a aplikaci jsou sestaveny s nejlepším vědomím autorů. Z jejich praktického uplatnění však pro autory ani pro nakladatelství nevyplývají žádné právní důsledky.

ISBN 978-80-271-6801-9 (ePub)

ISBN 978-80-271-6800-2 (pdf)

ISBN 978-80-271-3730-5 (print)

Obsah

Úvod	7
1 Zdravotnické povolání sestry	9
1.1 Právní úprava	9
1.2 Kvalifikační a postkvalifikační vzdělávání	10
1.3 Předpoklady k výkonu povolání	14
1.4 Vliv pandemie covidu-19 na povolání sestry	17
2 Motivace pro výkon povolání sestry	22
2.1 Charakteristika motivace	22
2.2 Motivační a demotivační faktory	25
2.3 Pracovní spokojenost a fluktuace	27
3 Management v procesu motivace	33
3.1 Charakteristika managementu a nástrojů motivace	33
3.2 Motivační proces	35
3.3 Motivační program organizace	37
4 Motivace sester v kontextu pandemie covidu-19	39
4.1 Charakteristika výzkumného souboru	39
4.2 Metodika výzkumu	42
4.3 Výsledky a jejich analýza	42
4.4 Diskuze a doporučení pro praxi	75
Seznam bibliografických odkazů	87
Rejstřík	94
Souhrn	95
Summary	96

Úvod

Problematika nedostatku sester ve zdravotnických zařízeních Slovenské (i České, *pozn. překladatele*) republiky je pertraktovaným tématem posledních let. Nemocnice, ale především stavovské a odborové organizace sester na tento problém poukazují poměrně intenzivně a dlouhodobě, přičemž vyzývají stát, aby vytvářel podmínky pro zlepšení situace. Za determinující faktory této nepříznivé situace považují zejména nedostatečné odměňování, permanentní přetěžování a nevyhovující pracovní podmínky. Ošetřovatelství je přitom jeden z mála oborů, kterého se perspektiva automatizace a robotizace bude dotýkat jen minimálně, takže v kontextu tohoto pohledu jde jednoznačně o nadčasový problém s dalekosáhlými důsledky. Proto je nezbytné věnovat dostatečnou pozornost motivaci sester, abychom je dokázali udržet v systému poskytování zdravotní péče a nebylo ohroženo nejen fungování zdravotnických zařízení, ale především bezpečnost pacientů. Centrem zájmu by v této souvislosti měli být i studenti ošetřovatelství a budoucí uchazeči o profesi sestry, pokud chceme na řešení problému nahlížet z hlediska perspektivy příštího období.

Předkládaná monografie je zaměřena na komplexní zpracování problematiky motivace pro výkon zdravotnického povolání sestry, a to nejen v teoretické rovině, ale také prostřednictvím empirického výzkumu a jeho výsledků na poměrně rozsáhlém souboru respondentů, který byl realizován v kontextu pandemie covidu-19.

Publikace přináší aktuální právní úpravu zdravotnického povolání sestry v podmínkách SR, dotýká se kvalifikačního i postkvalifikačního vzdělávání, jakož i předpokladů pro výkon tohoto povolání a současné situace pod vlivem pandemie covidu-19 v povolání sestry. Čtenáři nabízí rovněž charakteristiku motivace, motivační a demotivační faktory a také základy týkající se pracovní spokojenosti a fluktuace. Významnou roli v motivaci sester má management zdravotnického zařízení, což se potvrdilo i během pandemické situace, proto je součástí publikace také kapitola s tímto zaměřením. Kromě charakteristiky managementu a nástrojů motivace obsahuje i konkretizaci jednotlivých kroků motivačního procesu a motivačního programu organizace.

Teoretická východiska jsou doplněna o kapitolu, v níž jsou prezentovány výsledky výzkumu zaměřeného na motivaci sester během

pandemie covidu-19, kterého se zúčastnilo 888 sester pracujících ve zdravotnických zařízeních na Slovensku.

Knih je určena studentům ošetrovatelství v bakalářském, magisterském a doktorském stupni studia, ale i sestřám v praxi v souvislosti se specializačním či soustavným vzděláváním. Je vhodná také pro odborníky jiných profesí, kteří se zabývají managementem a motivací pracovníků v různých resortech.

1 Zdravotnické povolání sestry

Povolání sestry má dlouhodobou tradici, neustále se vyvíjí a proměňuje vzhledem k měnícím se podmínkám v národním i mezinárodním kontextu.

1.1 Právní úprava

Výkon povolání sestry, jakož i přípravu na toto povolání, soustavné vzdělávání a další aspekty týkající se profese sestry upravuje v podmínkách Slovenské republiky (dále SR) několik legislativních norem. Ze zákonů Národní rady SR jsou to zákon č. 578/2004 Z. z., o poskytovatelích zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve, a zákon č. 576/2004 Z. z., o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

V České republice je to zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), zákon č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních) (*pozn. překladatele*).

Mezi nařízení vlády ve vztahu k povolání sestry patří nařízení vlády SR č. 513/2011 Z. z., o používání profesijných titulov a ich skratiek viažucich sa na odbornú spôsobilosť, a nařízení vlády SR č. 296/2010 Z. z., o odbornej spôsobilosti na výkon zdravotníckeho povolania.

Vyhlášky Ministerstva zdravotníctví (dále MZ SR) týkající se povolání sestry jsou vyhláška č. 74/2019 Z. z., o kritériách a spôsobe hodnotenia sústavného vzdelávania zdravotníckych pracovníkov, vyhláška č. 92/2018 Z. z., ktorou sa ustanovujú indikačné kritériá na poskytovanie ošetrovateľskej starostlivosti v zariadení sociálnych služieb, vyhláška č. 89/2018 Z. z., ktorou sa vydáva zoznam zdravotníckych pomôcok, ktoré je oprávnená predpísať sestra alebo pôrodná asistentka, vyhláška č. 20/2018 Z. z., ktorou sa ustanovuje minimálny počet lôžok na účely poskytovania ošetrovateľskej starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb, vyhláška č. 95/2018 Z. z., ktorou sa určuje rozsah ošetrovateľskej

praxe poskytované sestrou samostatně, samostatně na základě indikace lékaře a v spolupráci s lékařem a rozsah praxe pôrodnej asistencie poskytované pôrodnou asistentkou samostatně, samostatně na základě indikace lékaře a v spolupráci s lékařem, vyhláška č. 244/2011 Z. z., ktorou sa ustanovuje výber zdravotných výkonov, ktoré sa vykonávajú v zariadeniach sociálnych služieb, vyhláška č. 306/2005 Z. z., ktorou sa ustanovuje zoznam sesterských diagnóz, a vyhláška č. 321/2005 Z. z., o rozsahu praxe v niektorých zdravotníckych povolaniach.

Ustanovení ve vztahu k povolání sestry upravují i výnosy MZ SR, a to výnos č. 07575-OL-2011, ktorým sa ustanovujú minimálne štandardy pre špecializačné a certifikačné študijné programy, výnos č. 09812/2008-OL o minimálnych požiadavkách na personálne zabezpečenie a materiálno-technické vybavenie jednotlivých druhov zdravotníckych zariadení a výnos č. 12422/2010-OL, ktorým sa ustanovujú minimálne štandardy pre špecializačné a certifikačné študijné programy.

Vydané odborné pokyny MZ SR týkajúce sa povolání sestry jsou Odborné usmernenie o vedení zdravotnej dokumentácie a Odborné usmernenie o riadení poskytovania ošetrovateľskej starostlivosti v ústavnom zdravotníckom zariadení.

Povolání sestry vychází také z Koncepcie oboru ošetrovateľství vydané MZ SR v roce 2006.

1.2 Kvalifikační a postkvalifikační vzdělávání

Ošetrovateľskou péčí poskytují sestry ve zdravotníckych zařízeních ambulantní zdravotní péče, ve zdravotníckych zařízeních ústavní zdravotní péče a v přirozeném sociálním prostředí osoby. Podmínkou pro vykonávání zdravotníckého povolání v kategorii sestry je získání odborné způsobilosti. Pro provádění specializovaných a certifikovaných pracovních činností je třeba získat odbornou způsobilost k výkonu specializovaných pracovních činností a odbornou způsobilost k výkonu certifikovaných pracovních činností v akreditovaných studijních programech (Koncepcie oboru ošetrovateľství, 2006).

V České republice určuje odbornou způsobilost zákon č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotníckych povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon

o nelékařských zdravotnických povoláních). Dne 27. dubna 2021 byla vedením MZ ČR schválena nová Koncepce ošetrovatelství. Jedná se o dokument, který zcela nahrazuje Koncepci ošetrovatelství, jež byla vydána v roce 2004 (*pozn. překladatele*).

Sestra je osoba, která získává absolvováním vzdělávacího programu kvalifikaci pro výkon povolání sestry v obecné ošetrovatelské péči, registraci či zákonnou licenci k provádění praxe. Podle současných ustanovení splňuje sestra **odbornou způsobilost k výkonu**:

- odborných činností v oboru ošetrovatelství získáním vysokoškolského bakalářského nebo magisterského vzdělání a vyššího odborného vzdělání v oboru ošetrovatelství
- specializovaných pracovních činností získáním diplomu o specializaci v příslušném specializačním oboru v rozsahu určeném akreditovaným specializačním studijním programem
- certifikovaných pracovních činností získáním certifikátu v rozsahu určeném akreditovaným certifikačním studijním programem (Vzdelávanie sestier a jeho vplyv..., 2019)

Pro získání odborné způsobilosti k výkonu povolání sestry jsou v současnosti možnosti studia různé, přizpůsobené zejména potřebám praxe. Obor diplomovaná všeobecná sestra je denní, pomaturitní, vyšší odborné studium určené pro absolventy jakýchkoli středních škol s maturitou. Studium lze absolvovat na vybraných středních zdravotnických školách a končí absolventskou zkouškou (v České republice lze tento obor studovat pouze na vyšších odborných školách [VOŠZ] a studium končí absolutoriem, *pozn. překladatele*). Obor ošetrovatelství je tříleté vysokoškolské studium v denní formě, kde je kritériem pro přijetí úspěšné absolvování úplného středního vzdělání nebo úplného středního odborného vzdělání a úspěšné provedení přijímací zkoušky. Denní forma bakalářského studia v oboru ošetrovatelství je obsahem, rozsahem a organizací koncipována ve smyslu směrnic Evropské unie na regulovanou povolání tak, aby absolventi získali způsobilost k výkonu povolání sestry. V externí formě studia je podmínkou ukončené úplné střední odborné vzdělání ve studijním oboru zdravotnický asistent (nebo praktická sestra, *pozn. překladatele*) a aktivní výkon povolání ve stanovené pracovní době ve zdravotnickém zařízení. Externí forma bakalářského studia v oboru ošetrovatelství je také koncipována ve smyslu směrnic Evropské unie na regulované povolání tak, aby absolventi získali způsobilost k výkonu povolání sestry. Externí forma

magisterského studia v oboru ošetrovatelství je určena pro absolventy bakalářského studijního programu v oboru ošetrovatelství (Vzdelávanie sestier a jeho vplyv..., 2019).

Absolventi bakalářského studia v oboru ošetrovatelství se uplatní ve zdravotní péči jako sestry. Absolventi externího magisterského studia ve studijním programu ošetrovatelství se uplatní v oblastech zdravotní péče, v řízení a kontrole, vzdělávání a ve vědecké práci, prevenci a výchově ke zdraví, zdravotním pojišťovnictví, veřejné a státní správě (Vzdelávanie sestier a jeho vplyv..., 2019).

Kompetence sestry v ČR vymezuje zákon č. 96/2004 Sb. Podrobněji je rozpracovává vyhláška č. 55/2011 Sb., která popisuje činnosti jednotlivých kategorií nelékařských povolání, tedy i sester. I když sestry získávají odbornou způsobilost na různých kvalifikačních úrovních (vyšší odborné vzdělání a bakalářský stupeň), jejich kompetence při poskytování komplexní ošetrovatelské péče pacientovi jsou stejné jak u diplomovaných sester, tak u sester-bakalářek (*pozn. překladatele*).

V roce 2018 bylo vytvořeno několik **kategorií sester**, v rámci nichž byly upraveny kompetence sester podle vzdělání a odborné způsobilosti. Jedná se o tyto kategorie:

- sestra, která získala odbornou způsobilost pro povolání sestry
- sestra-specialistka, která získala odbornou způsobilost k výkonu specializovaných pracovních činností a ošetrovatelskou péči poskytuje v příslušném specializačním oboru
- sestra s pokročilou praxí, která absolvovala magisterský studijní program v oboru ošetrovatelství, specializaci v příslušném specializačním oboru a má nejméně pětiletou odbornou praxi v příslušném specializačním oboru
- sestra pro řízení ošetrovatelské praxe, která splňuje podmínky pro kategorii sestry s pokročilou praxí, ale zastává manažerskou pozici pro řízení ošetrovatelské praxe (Vzdelávanie sestier a jeho vplyv..., 2019).

„V zájmu zvýšení úrovně poskytování ošetrovatelské péče, která je součástí zdravotní péče, může sestra získat specializaci v akreditovaných specializačních studijních programech nebo certifikační přípravu v akreditovaných certifikačních studijních programech“ (Konceptcia odboru ošetrovatelstva, 2006).

Soustavné vzdělávání je povinnou součástí povolání sestry. Vzhledem k dynamickému rozvoji oboru je významné a důležité. Soustavné vzdělávání je průběžné obnovování a udržování získané odborné způsobilosti v souladu s rozvojem oboru po celou dobu výkonu povolání sestry (Konceptia odboru ošetrovatelstva, 2006).

Povinnost soustavného vzdělávání zdravotnických pracovníků stanoví zákon č. 578/2004 Z. z., o poskytovateloch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, nařízení vlády SR č. 296/2010 Z. z., o odbornej spôsobilosti na výkon zdravotníckeho povolania, spôsobe ďalšieho vzdelávania zdravotníckych pracovníkov, sústave špecializačných odborov a sústave certifikovaných pracovných činností, a vyhláška MZ SR č. 74/2019 Z. z., o kritériách a spôsobe hodnotenia sústavného vzdelávania zdravotníckych pracovníkov.

Celoživotní vzdělávání je považováno za nástroj, který umožňuje sestřám získávat aktuální informace, nejnovější poznatky, dovednosti a reagovat na dynamické změny v poskytování zdravotní péče. Soustavné vzdělávání představuje jednu z forem tzv. dalšího vzdělávání zdravotnických pracovníků – celoživotního vzdělávání. Soustavné vzdělávání pro sestry na Slovensku zajišťuje zaměstnavatel a Slovenská komora sester a porodních asistentek (SKSaPA) samostatně nebo ve spolupráci se vzdělávacími institucemi a odbornými společnostmi, profesními sdruženími a poskytovateli zdravotní péče (Právna úprava sústavného..., 2021).

Postavení sester a poskytování ošetrovatelské péče v ČR je ukotveno v následujících normách: základní úprava pro poskytování zdravotní péče v ČR je stanovena zákonem č. 372/2011 Sb. Zákon č. 372/2011 Sb. definuje, co je zdravotní péče a kdo je oprávněn ji poskytovat. Současně je ustanovením § 5 odst. 2 písm. g) zákona č. 372/2011 Sb. vymezena ošetrovatelská péče. Podmínky získávání a uznávání způsobilosti k výkonu povolání všeobecné sestry jsou definovány v zákoně č. 96/2004 Sb. a jeho prováděcími právními předpisy, zejména vyhláškou č. 55/2011 Sb. Požadavky na obsahovou náplň studijních/vzdělávacích programů k získání odborné způsobilosti všeobecné sestry jsou stanoveny vyhláškou č. 39/2005 Sb., kterou se stanoví minimální požadavky na studijní programy k získání odborné způsobilosti k výkonu nelékařského zdravotnického povolání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen vyhláška č. 39/2005 Sb.). Rozsah minimálních požadavků pro studijní/vzděláva-

cí program k získání způsobilosti všeobecné sestry stanovených v § 4 vyhlášky č. 39/2005 Sb. byl zveřejněn ve Věstníku MZ (částka 6, 2008) v podobě národního vzdělávacího standardu pro regulované povolání všeobecná sestra. Metodický pokyn byl vydán ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Tento metodický pokyn byl v současné době nahrazen Kvalifikačním standardem k vyhlášce č. 39/2005 Sb. pro studijní/vzdělávací program v oboru všeobecná sestra, který podrobněji specifikuje minimální požadavky na bakalářský studijní program nebo vzdělávací program vyšší odborné školy. Studijní/vzdělávací programy podléhají akreditačnímu řízení, ke kterému MZ vydává souhlasné stanovisko, že absolventi budou odpovídajícím způsobem připraveni k výkonu regulovaného zdravotnického povolání. Profesní celoživotní vzdělávání se uskutečňuje prostřednictvím různých forem celoživotního vzdělávání, které jsou stanoveny v zákoně č. 96/2004 Sb. Tradičními metodami jsou např. semináře, školicí akce, různé kurzy, stáže. Kromě tradičních metod rozvoje vzdělávání by se vzdělavatelé měli zaměřit i na moderní přístupy, např. e-learning, koučink, mentoring, simulační výuku atd. Na realizaci celoživotního profesního vzdělávání by se v budoucnosti měla více podílet profesní sdružení/organizace, jejichž úkolem by mělo být definování priorit v plánech celoživotního vzdělávání nelékařských zdravotnických pracovníků v souladu s rozvojem oboru a nejnovějšími vědeckými poznatky v zájmu zachování bezpečného a účinného výkonu příslušného povolání (*pozn. překladatele*).

Kritériem při hodnocení soustavného vzdělávání sestry je dosažení příslušného počtu kreditů jako jednotek určených k hodnocení vzdělávání. Hodnocení vzdělávání se provádí v pravidelných pětiletých cyklech počítaných ode dne registrace sestry. Soustavné vzdělávání zdravotnického pracovníka se hodnotí výsledkem hodnocení „splnil“, pokud zdravotnický pracovník získal za hodnocené období nejméně 50 kreditů ve zdravotnickém povolání sestry (vyhláška č. 74/2019 Z. z., § 2).

1.3 Předpoklady k výkonu povolání

Mezi předpoklady pro výkon povolání sestry lze zařadit jak podmínky, které stanoví příslušná legislativa, tak osobnostní předpoklady.

Podmínky k výkonu povolání sestry upravuje § 31 zákona č. 578/2004 Z. z., o poskytovatelích zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Mezi podmínky pro výkon zdravotnického povolání ve smyslu § 31 uvedeného zákona patří: způsobilost k právním úkonům v celém rozsahu, zdravotní způsobilost, odborná způsobilost, bezúhonnost a registrace. Podmínkou pro výkon zdravotnického povolání je i důvěryhodnost. Všechny uvedené podmínky musí být splněny po celou dobu výkonu zdravotnického povolání.

Zdravotní způsobilost se prokazuje lékařským posudkem o zdravotní způsobilosti ve vztahu k výkonu příslušného zdravotnického povolání (zákon č. 578/2004 Z. z., § 32).

Odborná způsobilost k výkonu zdravotnického povolání je odborná způsobilost k výkonu odborných pracovních činností, odborná způsobilost k výkonu specializovaných pracovních činností a odborná způsobilost k výkonu certifikovaných pracovních činností (zákon č. 578/2004 Z. z., § 33).

Za bezúhonného se považuje ten, kdo nebyl pravomocně odsouzen za obzvláště závažný trestný čin, trestný čin proti lidské důstojnosti, trestný čin v souvislosti s dětskou pornografií, trestný čin obchodování s lidmi nebo trestný čin svěření dítěte do moci jiného, trestný čin přijímání úplatku, trestný čin uplácení nebo trestný čin nepřímé korupce, popř. úmyslný trestný čin spáchaný v souvislosti s výkonem zdravotnického povolání (zákon č. 578/2004 Z. z., § 38).

Registrace je zapsání zdravotnického pracovníka do registru a vydání potvrzení o registraci. SKSaPA registruje zdravotnické pracovníky, kteří vykonávají povolání sestry a porodní asistentky (zákon č. 578/2004 Z. z., § 62).

V ČR se povinná registrace nelékařských zdravotnických pracovníků a vzdělávání formou kreditního systému k 1. 9. 2017 zrušily. Osvědčení k výkonu povolání bez odborného dohledu a vzdělávání formou kreditního systému se zrušily pro všechny nelékařské zdravotnické pracovníky. Práce bez odborného dohledu už není podmíněna vydáním osvědčení (registrací). Celoživotní vzdělávání je nadále povinné, řídí si ho sami zaměstnavatelé (*pozn. překladatele*).

Předpoklady k výkonu povolání sestry vyplývají z činností, které sestry vykonávají při poskytování ošetrovateľské péče. Ošetrovateľská péče je zdravotní péče, ktorou poskytuje sestra s odbornou způsobilostí

podle zvláštního předpisu metodou ošetrovatelského procesu v rámci ošetrovatelské praxe. Ošetrovatelská praxe je praktické uskutečňování činností sestry při poskytování ošetrovatelské péče, řízení a poskytování ambulantní zdravotní péče a ústavní zdravotní péče metodou ošetrovatelského procesu. Ošetrovatelská praxe zahrnuje zejména vyhodnocování ošetrovatelských potřeb a zdrojů jejich zabezpečování, vedení ošetrovatelské dokumentace, která je součástí zdravotní dokumentace, a vyhodnocování výsledků ošetrovatelské péče. Dále zahrnuje výchovu pacienta k podpoře, udržování a obnově zdraví a poskytování informací o potřebné ošetrovatelské péči, výchovu zdravotnických pracovníků v ošetrovatelství a k profesionální etice. Součástí je také spolupráce s ostatními zdravotnickými pracovníky a s jinými odbornými pracovníky ve zdravotnictví příslušného zdravotnického zařízení a spolupráce s jinými fyzickými osobami a právníckými osobami při plánování, poskytování, koordinaci a vyhodnocování ošetrovatelské péče. Rozsah ošetrovatelské praxe je poskytování ošetrovatelské péče v rámci neodkladné péče, prevence, diagnostiky, léčby a dispenzarizace (zákon č. 576/2004 Z. z., § 2, ods. 13–16).

Rozvoj vědy a techniky vyžaduje zvládnout měnící se a vzrůstající nároky a požadavky na profesi sestry. Mezi předpoklady pro výkon povolání sestry patří nejen odbornost, ale také lidský přístup a empatie. Od sestry se očekává cílevědomost, diskrétnost, důvěryhodnost, kolegiálnost, láska k nemocnému člověku, nezištnost, obětavost, ohleduplnost, zodpovědnost, ochota, optimismus, poctivost, radost, sebeovládání, sociální citění, spolehlivost, taktnost, trpělivost, tvořivost, vlídnost a velkorysost (Kutnohorská, 2007). Mellanová (2017) řadí mezi předpoklady sestry i emocionální stabilitu, preferenci potřeb jiných, tolerantnost, adaptabilitu, autonomii, schopnost spolupráce, přiměřené sebehodnocení, schopnost nést zodpovědnost za druhé, přátelskost, spontánnost, kreativitu, harmonické vztahy a další. Zacharová (2016) uvádí jako osobnostní předpoklady sestry dostatečné hodnocení a sebehodnocení, pochopení problémů pacientů a kolegů, tvůrčí přístup, schopnost empatie, vyrovnanou osobnost s vhodným vystupováním, osobnostní zralost, charakterové vlastnosti jako smysl pro povinnost, odpovědnost, zájem a vztah k lidem.

1.4 Vliv pandemie covidu-19 na povolání sestry

Podle SKSaPA, která pravidelně uveřejňuje v tiskových zprávách analýzu počtu sester a porodních asistentek v systému zdravotnictví na Slovensku, ohrožuje nedostatek sester a porodních asistentek péči a bezpečnost pacientů. Podle údajů z roku 2022 pracuje na Slovensku celkem 36 480 sester a 1 684 porodních asistentek (PA). V současnosti je průměrný počet sester na 1 000 obyvatel v zemích sdružených v Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj 8,7. Slovensko mělo v roce

Tab. 1 Přehled počtu sester a porodních asistentek registrovaných ve Slovenské republice (zdroj: Kober, SKSaPA, osobní komunikace, 28. 2. 2022)

Věkový interval (v letech)	Bez CPCČ*/SS**	CPCČ*	SS**	Pokročilá praxe***	Celkový počet
20–24	790	0	0	0	790
25–29	1709	4	40	0	1753
30–34	1354	4	122	149	1629
35–39	2597	18	538	401	3554
40–44	3775	60	1532	693	6060
45–49	4372	151	2298	878	7699
50–54	3126	192	1947	573	5838
55–59	2754	386	1945	432	5517
60–64	1770	444	1416	226	3856
nad 65	707	174	501	47	1429
celkový počet	22954	1433	10339	3438	38164

Poznámky: * certifikovaná pracovní činnost; ** specializační studium; *** „Sestrou s pokročilou praxí je sestra, která získala vysokoškolské vzdělání druhého stupně v magisterském studijním programu ve studijním oboru ošetrovatelství, pokud vysokoškolské vzdělání prvního stupně získala v bakalářském studijním programu ve studijním oboru ošetrovatelství a specializaci v příslušném specializačním oboru, a která získala nejméně pětiletou odbornou praxi v příslušném specializačním oboru. Sestrou s pokročilou praxí je i sestra, která získala vysokoškolské vzdělání druhého stupně v magisterském studijním programu ve studijním oboru ošetrovatelství, pokud vysokoškolské vzdělání prvního stupně v bakalářském studijním programu získala ve studijním oboru ošetrovatelství, a která nabyla nejméně osmiletou odbornou praxi“ (vyhláška MZ SR č. 95/2018 Z. z.).

Tab. 2 Počet sester a porodních asistentek s ukončením povolání a počet nově registrovaných sester (zdroj: Kober, SKSaPA, osobní komunikace, 28. 2. 2022)

	2022*	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
počet sester a PA, které ukončily výkon povolání (celkem)	121	965	911	813	839	1029	1156	1601	573	1927	1367	1245	2882
počet sester a PA, které ukončily výkon povolání (penze)	105	813	705	563	506	560	781	857	170	425	886	614	1752
počet sester a PA, které ukončily výkon povolání (jiné)	16	152	206	250	334	471	375	744	403	1502	481	631	1130
počet nově registrovaných sester-absolventek ve smyslu zákona NR SR č. 578/2004 Z. z.*	14	437	354	427	432	465	344	350	312	280	281	320	322

* Počet k 28. 2. 2022.

Tab. 3 Počet sester a porodních asistentek, které přerušily výkon povolání (zdroj: Kober, SKSaPA, osobní komunikace, 28. 2. 2022)

	2022*	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
počet sester a PA s přerušným výkonem povolání (celkem)	90	814	973	913	1073	1122	1263	1495	863	823	941	827	734
počet sester a PA s přerušným výkonem povolání (mateřská a rodičovská dovolená)	0	483	585	547	589	614	529	572	255	130	110	95	63
počet sester a PA s přerušným výkonem povolání (jiné)	90	331	388	366	484	508	734	923	608	693	831	732	671

* Počet k 28. 2. 2022.

2014 5,9 sestry na 1000 obyvatel, dnes je to 5,4 sestry na 1000 obyvatel. Věkový průměr sester je 48 let. Podle těchto údajů chybí na Slovensku více než 14 000 sester. Od začátku pandemie covidu-19 do února 2022 SKSaPA zrušila celkem 1997 registrací sester a PA, pozastavila registraci u 1877 sester. Za stejné období zaregistrovala SKSaPA 805 absolventů studijních programů ošetrovatelství a porodní asistence (Kober, SKSaPA, osobní komunikace, 28. 2. 2022). Detailnější údaje jsou uvedeny v tabulkách 1 až 3.

Pandemie covidu-19 měla přímý vliv na pracovní sílu v ošetrovatelství. Mezi **faktory**, které výrazně determinovaly sestry při výkonu povolání v pandemickém období, lze zařadit:

- zvýšené riziko vzniku infekce
- nákaza při výkonu práce
- strach o rodinu – přenos infekce do domácího prostředí
- nadměrná fyzická a psychická zátěž
- časté služby, četné přesčasy
- nedostatek personálu
- komunikační problémy a komplikované interpersonální vztahy
- nedostatečné finanční ohodnocení
- výskyt syndromu vyhoření

Sestry se od začátku pandemie covidu-19 ocitly v situaci, jaká zde během předchozího století nebyla:

- práce v osobních ochranných prostředcích, jejichž dostupnost byla v první vlně pandemie covidu-19 výrazně limitována
- nepřipravenost nemocnic a špatný management v oblasti přípravy zdravotnických pracovníků, ale i při zřizování tzv. červených zón
- pracovní nasazení pod enormním tlakem – fyzickým i psychickým
- fyzická a psychická vyčerpanost ústí do stresu, úzkosti a deprese
- náročné pracovní podmínky
- nové způsoby práce, častější změny pracoviště a jejich reprofilizace
- nereálná perspektiva zlepšení situace – neutuchající pandemie
- měnící se pokyny, jak pečovat o pacienty s covidem-19, nejednoznačné pokyny na národní i regionální úrovni
- nutnost přizpůsobení se novým podmínkám či oblastem, jakými jsou:
 - **edukace, screeningové služby**: výchova ke zdraví by měla zahrnovat strategie prevence infekcí (např. pravidelné mytí rukou,